

RENÉ DE CLERCQ
DE NOODHOORN
EN ANDERE GEDICHTEN

Bezorgd door Els van Damme en Yves T'Sjoen

Literatuur in Vlaanderen
1900-1950

ACADEMIA
PRESS

INHOUDSOPGAVE

TOORTSEN

7

UIT DE DIEPTEN

83

DE NOODHOORN

155

NAWOORD (JOOST VANDOMMELE)

201

EDITIEVERANTWOORDING

219

TOORTSEN

[1909]

NACHTRONDE

NACHTRONDE

Den nacht des volks doorijlt de zanger.
't Is zwart en hard en botte baan.
Zijn stap is lood. Hoe zou hij langer
De trippels van een dansdeun gaan?
De kermisroes, de krans, de rozen,
Verwaaid al; beuk en eik ontblaard.
Hij heet nog brandend, maar vervrozen
De jacht des adems in zijn baard.

Wien gold zijn lied ook? Leege straten
De rijke rust; de rest is koud!
Daar zijn er die vandaag niet aten
En die de huid'ring wakker houdt.
Wien gold zijn lied? Een boomenbende,
Beweegloos, zonder kruin of galm!
De sterren staren op ellende.
Het schamel schouwken loost geen walm.

Hoe nijpt, na weelde en zoelen Zomer,
De gure nood, de Winter, straf!
Bejaarde menschen worden vromer
En stromplen suffend naar hun graf.
Ik weet een heele volk dat kwijnde,
Oud, bibb'rig, bijgeloovig, bang.
Is dat nu 't einde van het einde?
En sterft gij, Vlaand'ren, al zoo lang?

Voorbij het heerlijk luid verleden,
Het sterke, stoute, trotsche Dietsch!
Voorbij, voorbij wat ouders deden!
Wat zonen klagen strekt tot niets.
Op glans van zonnelijke namen
Vlekt donker onze kleinheid uit.
Wat hen versiert moet ons beschamen
Als blank gebloemte onreine bruid.

Slechts de arme is ons nog. Vreemd daarboven,
Gestartten over winterland,
De vorsten in hun schitterhoven,
En de adel, die den burger bant.
De burger, in dien ban geboren,
Verbergt zijn afkomst al te gaarn;
En waant, met even koud te gloren,
Een ster te zijn - die straatlantaarn!

De landaard? Iets gemeens, iets minders
De moedertaal? Pas klaar genoeg
Voor ketellappers, bezembinders,
Voor 't ruw bedrijf met egge en ploeg.
En klinkt ze ooit in uw monden, meesters,
Dan vloekt ze, bot en averechts,
Kortaf, als jachtgefluit in heesters,
Tot vliegend afgerichte knechts.

De honden! Port hen aan met stekels!
Geeft drank die stinkt en vleesch dat rot!
Maakt dol en razend al die rekels,
Dat zij u springen naar den strot!
Onmooglijk! Machtloos neergemispeld,
Daar kruipt de meeste al, morrensmoe,
Zwijgt, hijgt en staart en staartekwispelt
Zijn barschen beul nog dankbaar toe.

Van hier, die heerenbrooden nutten,
Die pralen met een huislivrei!
De donkre man der donkre hutten
Is naakt, is hongerig, maar vrij!
Zijn lijf en hart behoort geen ander.
Zijn open blikken stuit geen muur.
Hij staat, in Vlaandren Vlaanderlander,
Een wilde boom, een brok natuur!

Wie heft hem op, den grooten Lijder,
Die hongert om zijn rijke taal?
Wie maakt hem beter, hooger, blijder?
Wie smeedt, uit roestig ijzer, staal?

Wie schopt, uit vuile vodden, vorsten?
Wie werpt, reusachtig, vóór het rijk
Een levend bolwerk op van borsten?
Wie stelt den sterke vóór 't gelijk?

Den mensch eerst, dan het volk ontvoogden
Brenge arbeid breeder arbeid voort!
Wie slechts de taal te redden poogden,
Krakeelden om een ijdel woord.
En wie daar traden in de stulpen
Met afval van hun overvloed,
Ontzenuwden met halve hulpen
Den naasten nood die opstaan doet.

Brood, brood den arme! Brood is vrijheid!
Geen aalmoes, loon voor eerlijk werk.
Licht, licht den arme! Licht is blijheid,
En blijheid maakt de geesten sterk.
Te wapen! Al die durft te durven.
Uit zwaren slaap en zwarten nacht!
Geen handen over asch van turven!
Vóór legervuren houdt de wacht!

Of vindt gij 't kwaad uzelf te ontwringen
Aan pluimen bed of gouden band?
Door vrouw en vriend vooruit te dringen
En slag te slaan in eigen land?
Wat dan, als hamers wederbotsen
Van 't aambeeld der onwilligheid,
En 't klein geloof bezwijkt vóór rotsen
Van schimpende onverschilligheid?

Wie held is, hopen en volharden!
Niet reek'nen wat de zege kost!
Wanhopig om des vaandels flarden,
Gekampt, gesneefd en 't land verlost!
Slaan door de scheemring roode wolken
Ter kim uit, sterf en jubel dan:
De wereld viert de kleinste volken
Die groot zijn in den minsten man!...

IJl voort, o zanger! Richt uw ronde
Door kouden nacht naar morgengloed.
Uw stap zij staal! Uw kreet verkonde
Den dag die dringt uit uw gemoed!
Roep: Harop! om een heer dat sliep te
Verschrikken tot bewuste kracht.
Nu moet het lichten uit de diepte
Of eeuwig, eeuwig blijft het nacht.

Nacht over u en over allen,
Die ijdel schoon voor dooden schept.
Want met uw volk zult gij ook vallen,
Die uit zijn taal uw leven hebt.
De tijd verbrokkelt al die beelden,
Gebeiteld in te broos arduin.
Uw kindren, achterlijk misdeelden,
Verschoppen ze om den woesten tuin.

Doch worden lijden, dulden, troosten,
Eens kracht en arbeid, vreugd en lach
Verbreedt de purperstreep in 't Oosten,
Goudroodend tot een blauwen dag;
Dan wordt ook uw geweldig leven,
Het grof gewrocht van noesten aard,
Onthuld, herkend, in 't licht geheven,
Een hoeve, die uit 't donker klaart.

TOORTSEN

I WIE EEN SCHEPPENDEN GEEST

Wie een scheppenden geest in het voorhoofd voert,
Dien stremmen noch ziekte, noch nijd die loert,
Noch vreugd om het schoon-voltooide. Steeds ziet
Hij nieuwe gedaanten in 't rollend verschiet,
En uit den kring van zijn denken, stort
Het woord dat is voor het woord dat wordt.
Zoo staart, als het schemert om toren en kerk,
Een rustlooze strak in het wolkenzwerk.
Het waait in het west en daar gaan, daar glijn,
De balken, de zwarte, zwaar van lijn;
Ze schuiven van boven, den beiaard langs,
Al donkere boden des zonnegangs;
Ze zinken, ze gaan, en de Ziener vergeet
Om de hooge die komen, de lage die gleed.
Maar anderen juichen ginds ver in het oost
Als hun rijzende stoet in het daglicht roost.

II WAT IS U, PEGASOS

Wat is u, Pegasus, gevleugelde hengst,
Een stal, of een weide, of een wereld het engst?
En wat ware u, alvrije, het breedste gebied,
Als de vloek u kon breidelen: verder niet? –
O, komen dan stonden dat zorgen om brood
Den beteren geest in het lijf niet doodt;
Dat de lach van een vrouw, dat de kus van een kind,
Dat lust en dat liefde, dat niets u bindt;
Dan, kunstenaar, op, met een durvend gedacht,
Door een heerlijker dag en een zwaarderen nacht,
Naar den afgrond der heemlen, die schrikbaar lokt,
Waar 't eeuwig van eeuwige sterren vlokt;
Waar zonnen, in op- en ondergang,
U machtig omruischen met lichtend gezang;
Waar het god'lijke zelf zoo zichtbaar wordt
Dat ge bijster van vreugden op aarde stort.

III DE WEG VAN DEN EENZAME

De weg van den eenzame leidt tot de vrouw.
Een reiger die roeit vóór den snelleren wouw,
Zoo loom en gejaagd is de jongeling... Voort!
Door grassen en korens!... Gij, beek, aan wier boord
Hij droomerig blikte op een drijvend blad,
Weerhoudt gij hem nog?... Gij, hobbelig pad,
Vol distels en bramen, vermijdt hij u nog?
Laat bliksmen de maaiers, laat blaffen den dog,
Voort, voort, langs den molen, de smidse, de brug!
Voort, voort, met de zon in het merg van zijn rug!...
Daar staat vóór een venster een blozende maagd;
Zij kent wie daar komt, zij weet wat hij vraagt.
Reeds voelt ze, reeds hoort ze zijn haastigen stap,
Zijn hand op de deur en zijn voet op de trap.
Nu de armen om de armen! Hij jubelt, hij kust,
En vindt op een kloppenden boezem weer rust.

IV GEEN HEIL ALS HET HEIL

Geen heil als het heil in den echten echt,
Waar de hoogste plicht en het hoogste recht,
Met banden van armen, gekruist om den hals,
Twee sterken verbindt voor eeuwig. Als
Twee stammen vergroeid tot één statigen boom,
Rivieren gevloeid tot één klatrenden stroom,
Breed breiden zij uit en dragen hun last:
Twijgplooiende vrucht of weerspiegelden mast...
O gij, die mijn leven uit halfheid redt,
Die deelt in mijn disch en die deelt in mijn bed,
Aanbeden, heerlijke, wondere vrouw,
Die groeit door uw eenvoud, liefde, trouw,
Mooi beeld, die me beeldmooie kinderen baart,
De trots van mijn huis, de vreugd van mijn haard,
Hoog toont ge als de zon in uw warmen schijn
Dat het schoonste ter wereld het beste kan zijn.

V ROOD PIOENEKE

Rood Pioeneke, schoon Blauw-oog,
Prachtengelen om dees hoogen boog,
Met elk een hand aan dien hellenden hoorn,
Vol druiven, appelen, spelt en koorn,
Met de andere reikend - één blos, één glans
Op wangen, in oogen - een rozenkrans;
Uw ouders staan vóór de kunstige poort,
Belonken u, wenken u, kunnen niet voort.
Want zonnig, op Liefdes feestgetij,
IJlt gansch de toekomst hun geest voorbij:
Triomf en heil uit dit éénig uur,
Triomf en heil voor een levensduur,
Voor eeuwen op eeuwen! Zoo gij daar ligt,
Met den monkel der jeugd op uw blij gezicht,
Zoo staren op paren vol kerelszin
Kindskindren en lachen de wereld in.

VI MIJN MOEDER

Mijn moeder was een heilige vrouw -
O daar ligt blijdschap in dien rouw -
Mijn moeder was heilig, en rein, en zoet
Als de melk van haar borst... O mijn moeder was goed!
En schoon, schoon oud! Niet één groef in haar wang,
Haar oogen al ziel en haar woorden al zang!
Gij hoordet, gij zaagt haar, en vroegt, mijn vriend:
Ach, jongen, waar hebt ge zoo'n moeder verdiend?
En toch, gij wist nog niet half wat ze deed
Uit verborgen zorgen; hoe hard zij streed
In de nederigheid van haar weduwsmart,
Met een roos op 't gelaat en een doorn in het hart!
Haar kinderen schonk zij het brood uit haar mond,
Tot het laatste bloed uit haar warme wond...
Mijn moeder!... Zoete gedachtenis,
Beheersch wat er goeds in mijn leven is!

VII MIJN VADER

Mijn vader heb ik nog goed gekend.
De bureu zeiden: een geest van een vent!
Hij zwingelde, hekelde, en, regen of zon,
't Was: Jongen, wij draaien! Ik deed 't en hij spon.
Hoe trotsch, van aan 't wiel daar, zag ik hem gaan
Met zijn zijden muts en zijn klompen aan,
Al lengend zijn draad en zijn liedjen uit,
't Leuk liedjen van: achterwaarts kom ik vooruit!
Dat hij zelf had gemaakt. En 's avonds, nog moe,
Blij-blies hij ons guitige deuntjes toe,
Tweematige, tripplend, een dolle kadans,
Den schijvrenden zwier van een vlasgaardans.
Dan hupte ik, de jongste, om de keuken alleen,
Hop-roepend en slaande over stoelen mijn been,
Tot ik bruin in zijn oogen dien glinster zag
Van jeugdig geweld in zijn ouden dag.

VIII DEN BRAVE, DIE ZWOEGEND

Den brave, die zwoegend zijn brood niet wint,
Wat is hem vriend, wat vrouw of kind?
Zijn vriend heeft genoeg met eigen nood.
Zijn vrouw is een last en zijn kind zijn dood.
Rampzalig! Rampzaliger nog, wie dan
Zijn waardigheid voelt van mensch en man;
Wie, niets bezittend, toch iets wil zijn,
En zijn schaamte verbergt in den lach der pijn!
Dat anderen spreken van moed en geduld,
Van hulp en van hoop, van plicht en van schuld!
Een hoon is hun aalmoes, een vlek is hun traan.
Zijn werk wil loon, en zijn loon bestaan.
Dan eerst wordt de arbeid hem edele vreugd,
Blijft waarheid waarheid, en deugd nog deugd;
Dan eert hij zijn vrouw, dan aanbidt hij zijn kind,
En gelooft in God die de menschen bemint.

IX VERSTROOID, ALS DOOR

Verstrooid, als door een onhandigen worp,
De hoeven en hutten van 't arme dorp.
Uit gevel en goot, uit dak en ruit
Schiet spits het geschaliende torentje uit,
Met een arm van 't kruis verwaaid en woest
En het goud van den haan door de regens beroest.
De onbesuistige straat ziet groen van gras.
Op den zandweg bezijds bezinkt een plas
Tot modder. Daar, in zijn kruiwagen, bukt
Een barvoetsche man. De schouderband drukt
Zijn rug en zijn rooden baai, die blinkt
Van sleet en van zon. De veldwachter klinkt
Het vleesch te koop van een vette koe;
Maar 't getouw klakt voort en de deur blijft toe.
Eén jongen draaft bij met een kletsenden klomp,
Blijft staan, en hapt in een roggen homp.

D/2018/45/147

ISBN 978 94 014 5234 2

NUR 306/622

Omslagillustratie: Letterenhuis (Antwerpen)

Boekverzorging: Stéphane de Schrevel

© Erven René de Clercq, Els van Damme & Yves T'Sjoen

© Nawoord: Joost Vandommele

Academia Press maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij, de boeken- en multimediodivisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag verveelvoudigd worden en of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Academia Press
P. Van Duyseplein 8
9000 Gent
België

www.academiapress.be

Met de financiële steun van het René de Clercqgenootschap